

qərarını verəcək, paytaxtı Gəncədə yerləşən Azərbaycanın Osmanlı dövləti ilə sərhədlərinin Qarakilsənin şimalından və Naxçıvandan keçəcəyini israrla bildirəcəkdi. O dövrün Azərbaycan siyasətlərini isə uyaracaqdı ki, "Anlaşıldığına görə, ermənilər bizə qayıtdıqları ərazilərə müqabil Cənubi Qafqaz müsəlmanlarına aid ərazidən bir qisim almaq istəyirlərmiş və müsəlmanlar da buna razı olacaqmış. Məncə, bu, tamamilə yanlışdır. Ögər bu gün Qafqazda beş-altı yüz min əhalisi olan və kafi miqdarda əraziyə malik kiçik bir Ermənistan təşəkkül edərsə, gələcəkdə gəlmə ermənilərlə bu hökumət milyonlarla əhaliyə sahib olar və bu, bizim üçün daha müzir bir düşmən olar".

1918-ci ildən sonra keçən illər Ənvər Paşanın da, Əli bəy Hüseynzadənin də, Əhməd Ağaoğlunun da fəhmini gerçəkləşdirdi. Ermənilər erməniliyin təşəkkülü üçün onlara buraxılmış İrəvan ərazisində təşkilatlanıb böyük düşməyə çevrildi və üstündən bir əsr keçəndən sonra Azərbaycan lideri olaraq bu acı gerçəklərin siyasi təsnifatını tarixdə ilk dəfə İlham Əliyev verdi: "Ermənistan dövləti - tarixi Azərbaycan torpaqları üzərində qurulmuşdur. İrəvan xanlığı, Zəngəzur mahalı və digər bölgələr bizim tarixi torpaqlarımızdır... Qarabağ torpaqları ilə bərabər Qərbi Azərbaycan torpaqlarını da işğaldan azad etməli və ermənilərdən qisas almalıyıq..."

XIX yüzilin sonlarından etibarən Şərq məsələsi dünya siyasətinin ön qaynar və aktual problemi olaraq qalır, çoxlarının düşüncəsində yüz ildir ki, türk amili Şərq məsələsinin əsas strateji hədəfidir. 1918-ci ildə Azərbaycan türklüyü məhv olmaq təhlükəsi ilə qarşılaşanda Hüseynzadə tarixin təbii cərəyanlarını xatırladaraq Türkiyə toplumuna səsələnir, Azərbaycanın məhv olması ilə Anadolunun da təhlükəyə düşəcəyini, Azərbaycanı xilas etməklə Türkiyənin öz-özünü də xilas edəcəyini yada salırdı.

O dövrdə qazandığı müstəqilliyini bəlli səbəblərdən qoruya bilməyən Azərbaycan neçə onillərdən sonra yenidən istiqlalına qovuşdu, Azərbaycan rəhbəri dünya liderləri ilə bir araya gəldi, 2014-cü ilin apreliyində Praqada Türkiyənin təmsil olunmadığı "Şərq tərəfdaşlığı" sammitində Türkiyənin qarasınca deyindən köhnə düşmənin sözünü "Türkiyə burda yoxdur, amma mən burdayam", - deyərək Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev kəsdi. Və Türkiyə həqiqətlərini dünya birliyinin diqqətinə çatdırdı. Yəni gerçəkdən də Hüseynzadənin dediyi kimi oldu, tarixin elə bir anı gəldi ki, dünya reallığının doğurduğu bütün çətinliklərə rəğmən, beynəlxalq siyasi müstəvidə Ermənistanın sözünü Azərbaycan kəsdi, Türkiyənin sözünü Azərbaycan dedi.

Bu isə yalnız milli-lokal çəvrədə deyil, dünya miqyası kontekstində Sözüni deməyi bacaran AZƏRBAYCANIN GÜCÜ idi.

Azər TURAN

